

JOAN F. MIRA

“...Va convocar setanta-dos erudits, en representació igual de totes les tribus, els va tancar en setanta-dos cabanes preparades a l'illa de Pharos –la del Far, òbviament–, i als setanta-dos dies els savis van presentar setanta-dos traduccions idèntiques: senyal que l'autor dels textos, l'esperit de l'altíssim Jahvé, s'havia pres molt seriosament la seua faena d'inspirador.”

Nabucodonosor

A França, on encara saben fer obres de llarga alenada i ben fetes, apareix aquests dies una nova traducció de la Bíblia. Si la meua informació és correcta, no és simplement una “nova traducció” com de tant en tant n'hi ha a tots els idiomes grossos: és una nova idea, una nova manera de traduir els textos sagrats. El projecte, dirigit per Frédéric Boyer, ha reunit durant sis anys vint escriptors i vint-i-set biblistes, treballant aproximadament per parelles, de manera que l'expert exegeta preparava la versió de l'original mot a mot, l'escriptor la reescribia en el seu francès contemporani, el biblista el guiava i el controlava, i el resultat final sembla que ha estat esplendorós. Traduir els gran clàssics canònics és un repte emocionant, una experiència impagable (ho dic amb algun coneixement de causa), i una responsabilitat: cal dir allò que deia l'antic, però dir-ho de tal manera que als moderns ens sone com a pròxim, com era pròxim als lectors originals per als qui va ser escrit. L'autor original, siga Jahvé en persona, siga Plató, siga Dante, escrivia per als seus contemporanis, i el traductor modern ha de fer la mateixa cosa. Ara bé, en el cas de la Bíblia la solució es complica: no és un llibre, en són molts, escrits per molt diversos autors, al llarg de molts segles i amb diferents estils. I la Bíblia no és només una biblioteca teològica, és una col·lecció literària impressionant. Per això la idea d'emparellar biblistes, filòlegs i exegetes amb escriptors normals i corrents, novel·listes i poetes, em sembla una troballa genial. El resultat és una Bíblia rigorosament lleial i controlada, però alhora un conjunt de textos literaris de diferents estils en una llengua contemporània i normal. Traduir clàssics és molt delicat, i no s'hi val limitar-se a la literalitat estèril, però encara menys considerar que el traductor pot “millorar” l'original amb la pròpia abundant fantasia, com passa amb més d'una traducció considerada exemplar i canònica i repetidament recomanada per l'acadèmic Gimferrer.

Un dels biblistes que han treballat en aquesta obra magna, Jean-Jacques Lavoie, afirma que al llarg del seu treball no el deixava dormir una frase del Talmud: “Menteix qui tradueix un versicle paraula per paraula, de manera estrictament literal; blasfema qui hi afegeix alguna cosa”. Hauria de ser l'obsessió dels traductors, aquesta frase. Quant a la Bíblia, afirma una antiga llegenda que el rei d'Egipte Ptolemeu Filadelf tingué un bon dia el desig de llegir en llengua grega la llei dels hebreus (ben abundants al seu regne, sobretot a Alexandria), de manera que va convocar setanta-dos erudits, en representació igual de totes les tribus, els va tancar en setanta-dos cabanes preparades a l'illa de Pharos –la del Far, òbviament–, i als setanta-dos dies els savis van presentar setanta-dos traduccions idèntiques: senyal que l'autor dels textos, l'esperit de l'altíssim Jahvé, s'havia pres molt seriosament la seua faena d'inspirador. Els traductors –com els poetes, els novel·listes, els acadèmics de la llengua, i altres membres dels diferents gremis de l'escriptura– han de ser modestos i honestos, deixar-se inspirar per l'autor, no pel propi esperit, no ser superbs com reis de Babilònia. Altrament el profeta Daniel, que era un xicot honrat, incombustible, indigerible (ni el forn ni els lleons no li van fer absolutament res), podria aplicar-los allò mateix que li va dir a Nabucodonosor: “T'ho diuen a tu, rei Nabucodonosor, la reialesa t'escaparà de les mans. Seràs expulsat de la companyonia dels homes. Viuràs entre les bèsties del camp. Menjaràs l'herba amb els bous, et xoparà la rosada del cel. Set èpoques passaran damunt de tu fins que compregues: l'Altíssim domina la reialesa humana, i la dóna a qui ell mateix tria.” Traducció meua de la versió del novel·lista Jean Echenoz, autor d'una deliciosa narració que es diu *Je m'en vais*, que jo els recomane molt sincerament.